

Uwarunkowania przyrodnicze znaczące dla rozwoju gminy Ręczno to:

- duże zróżnicowanie rzeźby powierzchni ziemi, budowy geologicznej, klimatu, flory i fauny, w których odnaleźć można cechy typowo wyżynne, nizinne i pośrednie,
- zasoby naturalne a zwłaszcza: rzekę Pilicę wraz z doliną, wielkopowierzchniowe kompleksy leśne, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne,
- malowniczość i różnorodność krajobrazu,
- obecność punktów widokowych z rozległymi panoramami,
- korzystne warunki bioklimatyczne dzięki obfitości lasów,
- urozmaicona flora i fauna,
- przewaga tradycyjnych form gospodarki rolnej o niewielkiej chemizacji,
- dobry stan środowiska przyrodniczego wynikający z zachowania zbliżonych do naturalnych form gospodarowania oraz braku na terenie gminy znacznych zakładów przemysłowych.

Wyjątkowe walory przyrodnicze gminy, centralne położenie w ramach tworzonego ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych w Polsce Środkowej oraz istnienie rezerwatów przyrody uzasadniają wykorzystanie tych dogodnych warunków do podjęcia i rozwoju turystyki i wypoczynku o charakterze dydaktyczno – poznawczym.

2. Środowisko kulturowe

Walory kulturowe

Cechą charakterystyczną gminy Ręczno jest krajobraz rolniczy odznaczający się ekstensywną gospodarką, umiarkowanym rozwojem współczesnego osadnictwa i niemal całkowitym brakiem działalności o charakterze przemysłowym.

Do czasów dzisiejszych przetrwało wiele elementów kulturowych świadczących o bogatej przeszłości gminy. Cała pradolina rzeki Pilicy charakteryzuje się dużym bogactwem i różnorodnością występowania stanowisk archeologicznych - na terenie gminy Ręczno występuje jedno z najważniejszych skupisk archeologicznych w obrębie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (drugie po skupisku w rejonie Sulejowa). Są to okolice Stobnicy, Paskrzynia, Majkowic, Bąkowej Góry i Będzyna. Obszar gminy stanowi ważne ogniwo w rozwoju sieci osiedleńczej w środkowym biegu Pilicy. Tędy, równoległe do rzeki, biegł przedhistoryczny szlak handlowy, na którym oparł się wykształcony w późniejszym czasie system komunikacyjny. Bardzo dobrze zachowały się na terenie gminy układy przestrzenne wsi, w tym kilka o archaicznych lub średniowiecznych formach rozplanowania: owalnica – Majkowice, wielodrożnica – Ręczno, złożone układy – Bąkowa Góra i Dęba oraz późniejsze rzędówki – Łęki Królewskie, Ręczno Kolonia, Stobnica, Zbyłowice.

Miejscowości najczęściej wymieniane w źródłach historycznych to przede wszystkim:

Ręczno – dawna osada nadana opactwu w Witowie, zapewne przy jego fundacji w XI w. Opaci klasztoru dzielili prawo patronatu z dziedzicami Majkowic (wsi parafialnej). Dziesięciny ze wsi i folwarku należały do klasztoru. Pierwszy kościół powstał tu w XIII w. Potem na miejscu drewnianego stanął kościół murowany, rozbudowany prawdopodobnie w

XVI w. poprzez dodanie drewnianej nawy. W 1813 r. został spalony a w 1825 wybudowano nowy kościół. W 1827 r. Ręczno liczyło 59 domów i 382 mieszkańców. Dobra Ręczno oddzielone od dóbr rządowych Łęczno nadane zostały w 1844 r. na prawach majoratu generałowi-majorowi Buturlinowi. W 1854 r. składały się z: folwarku Ręczno o powierzchni 357 mórg ziemi, folwarku Łęki Królewskie - 231 morgi ziemi, 991 mórg lasów, w sumie 1579 mórg. Wieś Ręczno liczyła wówczas ok. 66 osób i 1241 mórg ziemi, Łęg Ręczyński 15 osób i 199 morgi, wieś Łęg Królewski 13 osób oraz 245 mórg gruntów.

W 1888 r. do Ręczna należała też kolonia licząca 41 domów, 402 mieszkańców, 887 mórg ziemi włościańskiej, folwark – 5 domów, 29 mieszkańców, 882 morgi ziemi (w tym 300 mórg gruntów ornych), osady prob. liczącej 2 domy, 5 mieszkańców, 6 mórg oraz osady karcz. - 1 dom, 44 morgi ziemi.

Ręczno Poduchowne – kolonia licząca w 1888 r. 14 domów, 149 mieszkańców, 223 mórg ziemi włościańskiej.

Łęg Ręczyński, wieś licząca w 1884 r 14 domów i 98 mieszkańców gospodarujących na 184 morgach ziemi.

Bąkowa Góra - dobra Bąkowa Góra ok. 1880 r. składały się z folwarków: Bąkowa Góra, Dęba Kalinki, Majkowice i osady karcz. we wsi Zbyłowice. W sumie liczyły one 2461 mórg ziemi, w tym 1386 mórg gruntów ornych i ok. 66 domów zamieszkałych przez 690 osób. W 1827 r. wieś Bąkowa Góra liczyła 37 domów i 278 mieszkańców. Według materiałów historycznych miejscowość "Bąkowa Góra" istnieje od XIV w., kiedy to za panowania Władysława Łokietka zamieszkiwał tam Zbigniew Bąk, najbliższy sąsiad Floriana Szarego z Majkowic. Pierwsza wzmianka o Bąkowej Górze pochodzi z 1340 r. Legendarne dzieje zamków w Bąkowej Górze i Majkowicach opisywał J. I. Kraszewski. W miejscowości tej zachował się zabytkowy kościół parafialny pod wezwaniem Św. Trójcy, zbudowany w XV w. z czworoboczną dzwonnica i dzwonem z 1657 r. Na szczycie Bąkowej Góry znajdują się ruiny zamku z przełomu XIV i XV w., którego fundatorem był Zbigniew Bąk. Zamek opustoszał w końcu XVI w., kiedy na skutek sporów sąsiedzkich jego właściciel musiał opuścić Bąkową Górę wysiedlony przez Władysława Łokietka na południe Polski. Na wzniesieniu położony jest również dwór zbudowany w XVIII w. przez Małachowskich – znanego rodu z czasów Sejmu Wielkiego, właściciele Bąkowej Góry od XIV w. W XIX w. drogą spadku Bąkowa Góra przeszła na własność Michałowskich a następnie Ostrowskich. Ostatnim właścicielami Bąkowej Góry do 1939 r. był ponownie Małachowski a następnie Potoccy. Dziś Bąkowa Góra jest wsią letniskową malowniczo położoną na wschodnim zboczu góry, stanowiącej dobry punkt widokowy na rozległą panoramę miejscowego krajobrazu.

Ignaców Poduchowny (oraz Ignaców Szlachecki) kolonia i folwark liczące ok. 1882 r.: Ignaców Poduchowny 14 domów, 149 mieszkańców, 223 mórg ziemi, Ignaców Szlachecki (kolonia) – 7 domów, 94 mieszkańców, 164 mórg, folwark Ignaców - 1 dom, 3 mieszkańców, 402 morgi ziemi.

Majkowice – wieś i folwark wraz z przysiółkiem Łęg Majkowski. Ogółem mieszkało w nich 430 mieszkańców w 54 domach. Gospodarowano na 551 morgach ziemi włościańskiej. Folwark Majkowice liczący 250 morgi ziemi należał do dóbr Bąkowa Góra. W 1827 r.

Majkowice liczyły 25 domów i 339 mieszkańców. Miejscowość ta znana jest od 1389 r. W pobliżu Majkowic mieszkał Florian Szary, bohater bitwy pod Płowcami.

Łęg Majkowski – osada włościańska nad Pilicą założona na gruntach wsi Majkowice, liczyła w 1884 r. 3 domy, 27 mieszkańców, 33 morgi ziemi.

Łęki Królewskie – kolonia licząca 12 domów, 195 mieszkańców oraz 219 mórg ziemi. Folwark liczył 2 domy, 22 mieszkańców, 648 morgi (w tym 67 mórg gruntów ornych), majorat S. Buturlina (1884 r.). W 1827 r. jako wieś rządowa Łęki Królewskie liczyły 17 domów i 113 mieszkańców.

Paskrzyn alias Parsklin - wieś i folwark. W 1827 r. wieś liczyła 28 domów i 279 mieszkańców. Wg zapisu z 1553 r. wieś Parsklin, podzielona była między kilku właścicieli, m. in. Mateusza Parzklińskiego. Folwark Paskrzyn z wsią Paskrzyn i Wielkopole liczył w 1871 r. 1009 morgi powierzchni: gruntów ornych i ogrodów 258 mórg, łąk 188, pastwisk 8, wody 18, lasu 144, zarośli 131, gruntów niewykarczowanych 192 morgi, nieużytki 24 morgi. Budynków (drewnianych) było 11, stosowano płodozmian 5, 7 i 10 polowy.

Stobnica - wieś licząca ok. 1890 r. 58 domów, 450 mieszkańców, 800 mórg ziemi, do której należała także osada leśna licząca 1 dom, 8 mieszkańców oraz 1829 mórg lasów rządowych. Folwark Stobnica vel Owczary liczył wówczas 3 domy, 18 mieszkańców, 974 morgi ziemi. W 1827 r. na Stobnicę składało się 39 domów i 319 mieszkańców. Wieś zwana w nadaniach klasztoru sulejowskiego z 1176 i 1178 r. „Siborius” i „Stibor” jest uważana za Stobnicę. W 1552 r. istniał tu młyn o 4 kołach, prawdopodobnie własność klasztoru w Witowie oraz 2 karczmy. W 1564 r. Stobnica należy do opata witowskiego. Po przejściu na własność rządu folwark włączony został do dóbr rządowych Koło. Istniały przy nim trzy młyny.

Trzy Morgi – kolonia nad rzeką Pilicą. W 1892 r. składało się na nią 20 domów, 100 mieszkańców oraz 29 mórg ziemi włość. Powstała na obszarze dóbr Stobnica.

Zbyłowice vel „Zbilowice” (1552 r.). Wieś około 1893 r. liczyła 20 domów, 161 mieszkańców, 151 mórg ziemi włość. W spisie z 1827 r. „Zbytowice” liczyły 11 domów, 87 mieszkańców. Na początku XVI w. łany dworskie i kmiece dawały dziesięcinę klasztorowi witowskiemu.

Będzyn, alias Będzin (1900 r.) lub „Badzyn” (XVI w.) - wieś, kolonia i osada leśna. Około 1900 r. wieś liczyła 16 domów, 135 mieszkańców, 237 morgi ziemi, Będzin Poduchowny liczył 5 domów, 18 mieszkańców oraz 48 mórg, osada leśna dworska: 1 dom, 5 mieszkańców i 3 morgi. Na początku XVI w. dziesięcinę ze wsi wymiennie pobierał klasztor w Witowie i kościół w Bąkowej Górze.

Dęba – Dęba i Dęba Majstry: dwie wsie znane co najmniej od 1552 r. liczące razem (ok. 1900 r.) 51 domów, 256 mieszkańców, oraz 1134 mórg ziemi dworskiej (w tym 588 morgi lasu) i 550 mórg ziemi włość. W 1552 r. wieś Dęba wchodziła w skład dóbr Bąkowej Góry.

Najcenniejsze układy zespołów osiedleńczych istnieją w Majkowicach i Bąkowej Górze. Kilka miejscowości wyróżnia się szczególnie pod względem architektonicznym jak np. Stobnica, Kolonia Ręčno prezentuje ciekawy krajobraz rolniczy. Ze względów

estetycznych i poznawczych Bąkowa Góra pretenduje, obok Sulejowa - Podklasztorza do miana najważniejszego obiektu krajobrazu kulturowego SPK.

Układy przestrzenne historycznych miejscowości wpisane do rejestru zabytków

- Bąkowa Góra – rozplanowanie datowane na XV – XIX w.

Pozostałe układy historycznych miejscowości

- Dęba – 1398 r., układ nierozpoznany,
- Łęki Królewskie – 1393 r., rzędówka,
- Majkowice – X w. – 1398 r., owalnica,
- Ręczno – 1399 r., wielodrożnica,
- Ręczno Kolonia – XIX w., rzędówka,
- Stobnica – 1328 r., rzędówka,
- Zbyłowice – 1398 r., rzędówka.

Zabytki techniki wpisane do rejestru zabytków

- kuźnia - Bąkowa Góra nr 46, wybudowana w końcu XVII w., murowana.

Zabytki techniki obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Miejscowość	Nazwa	Określenie	Materiał	Data
Bąkowa Góra	młyn		drew	1918 r.
Bąkowa Góra	gorzelnia		mur.	l. 70-te XIX w.
Ręczno	młyn		drew.-mur.	l. 30-te XX w.
Ręczno	tartak		drew.	1938 r.
Stobnica	młyn	Piła	drew.	XIX w.
Stobnica	młyn	motorowy, Olszyny	drew.	XIX w.
Stobnica	młyn	Jaroszewizna	drew.	XIX w.
Stobnica	młyn	wodny	drew.	XIX/XX w.

Obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków.

- Zamek w Bąkowej Górze przy zespole dworsko – parkowym, wybudowany w I połowie XV w., murowany,
- Dwór w Bąkowej Górze, murowany z II poł. XVIII w.,
- Kościół parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Trójcy, murowany z II ćwierćwiecza XVI w. w Bąkowej Górze,
- Dzwonnica przy kościele p.w. św. Trójcy w Bąkowej Górze, murowana, z początku XVIII w.,
- Zamek w Majkowicach przy zespole zamkowo – parkowym, murowany, z drugiego ćwierćwiecza XVI w.

Architektura – obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Miejscowość	Ulica/nr	Zespół	Nazwa	Określenie	Data	Materiał
Bąkowa Góra	01	dworsko-parkowy	spichlerz	-	1907 r.	mur.
Bąkowa Góra	02	kościół p.w. św. Trójcy	zespół kościelny	-	1350-1750 r.	-
Bąkowa Góra	20	-	chałupa	-	lata 90-te XIX w.	drew.
Bąkowa Góra	29	-	chałupa	-	pocz. XX w.	drew.
Bąkowa Góra	38	zagroda 38	zagroda	-	poł. XIX w.	różne
Bąkowa Góra	38	zagroda 38	dom	-	l. 50-te XIX w.	drew.
Bąkowa Góra	38	zagroda 38	obora	-	l. 90-te XIX w.	mur.
Bąkowa Góra	40	-	chałupa	-	l. 90-te XIX w.	drew.
Bąkowa Góra	74	-	dom	-	XVIII? w.	mur.
Będzyn	18	-	chałupa	-	XIX/XX w.	drew.
Łęki Król.	09	-	chałupa	-	l. 90-te XIX w.	drew.
Łęki Król.	12	-	chałupa	-	l. 10-te XIX w.	drew.
Łęki Król.	21	zagroda 21	zagroda	-	l. 90-te XIX w.	różne
Łęki Król.	21	zagroda 21	stodoła	-	l. 90-te XIX w.	drew.
Łęki Król.	21	zagroda 21	stajnia	-	l. 90-te XIX w.	mur.
Łęki Król.	31	-	chałupa	-	l. 80-te XIX w.	drew.
Przyłanki	11	-	chałupa	-	ok. 1895 r.	drew.
Ręczno	Główna 19	-	kościół par. rz-kat	p.w. św. NMP i Pocieszenia	przed 1724 r.?	mur.
Ręczno Kol.	-	-	kapliczka rz-kat	-	XIX/XX w.	mur.
Ręczno Kol.	01	-	chałupa	-	XIX/XX w.	drew.
Ręczno Kol.	06	-	chałupa	-	XIX/XX w.	drew.
Ręczno Kol.	08	-	dom	-	l. 10-te XIX w.	drew.
Ręczno Kol.	14	-	chałupa	-	l. 10-te XIX w.	drew.
Ręczno Kol.	59	-	chałupa	-	l. 10-te XIX w.	drew.
Ręczno Kol.	63	-	chałupa	-	l. 10-te XIX w.	drew.
Ręczno Kol.	65	-	chałupa	-	XIX/XX w.	drew.
Ręczno Kol.	80	-	chałupa	-	XIX/XX w.	drew.
Ręczno Kol.	80	-	stodoła	-	XIX/XX w.	drew.
Ręczno Kol.	80	-	zagroda	-	XIX/XX w.	drew.
Zbyłowice	06	-	chałupa	-	l. 90-te XIX w.	drew.

Parki w rejestrze zabytków

- Park dworski w Bąkowej Górze położony na wzniesieniu góry, założony prawdopodobnie w XVIII w.

Parki w ewidencji konserwatorskiej

- Park przy zespole zamkowo – parkowym w Majkowicach, założony w XIV w.

Cmentarze w ewidencji konserwatorskiej

- cmentarz rzymsko – katolicki w Bąkowej Górze,
- cmentarz rzymsko – katolicki, przykościelny, Bąkowa Góra nr 2, przy zespole kościelnym p.w. św. Trójcy,
- cmentarz rzymsko – katolicki w Ręcznie, ul. Cmentarna.

Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy znajduje się niespełna 200 stanowisk archeologicznych. Wiele z nich ma dużą wartość poznawczą, m. in. nr 8, 13, 14 - ślady osad kultury pradziejowej przełomu mezolitu i neolitu, nr 15 - ślady neolitycznej osady, nr 38 – relikty zamku z epoki nowożytnej, nr 39 – ruiny z okresu nowożytnego, nr 41 – grodzisko z późnego średniowiecza. Szereg z nich zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Nr obszaru AZP	Nr st./ob.	Miejscowość	Nr st./mie.	Funkcja stanowiska	Kultura	Chronologia
77-56	13	Stobnica Trzy Morgi	1	śląd os.	PRADZIEJ.	MEZ.-NEOL.
				śląd os.	KCS	NEOLIT/WEB
				cmentarzysko	ŁUŻYCKA	III EB
77-56	14	Stobnica Trzy Morgi	2	śląd os.	PRADZIEJ.	MEZ.-NEOL?
				śląd os.	PRADZIEJ.	EK-WEB
				osada	KCGD	PÓŻNY NEOL.
				osada	ŁUŻYCKA	IIIEB
				osada	PRZEWORSKA	PÓŻ. LA-OWR
77-56	15	Stobnica Ostra Górka	3	śląd os.	KPL	NEOLIT
				śląd os.	KAK	NEOLIT
				śląd os.	KCGD	PÓŻ. NEOL.
				osada	ŁUŻYCKA	IVEB
				śląd os.	-	III W CZ. ŚRW.
79-56	38	Majkowice Surdega	9	zamek	-	OKR. NOWOŻ.
79-56	39	Majkowice	18	ruiny dworu	-	OKR. NOWOŻ.
79-56	41	Majkowice	1	grodzisko	-	PÓŻN. ŚRW.
80-55	11	Bąkowa Góra	2	dwór	-	OKR. NOWOŻ.

Stanowiska archeologiczne zostały przedstawione na planszy studium w postaci pojedynczych stanowisk i stref archeologicznych. Niezależnie od zastosowanego grupowania wyróżniono stanowiska wpisane do rejestru zabytków.

Miejsca pamięci narodowej

Mieszkańcy gminy brali czynny udział w walkach narodowo – wyzwoleniczych. Na cmentarzach w Ręcznie i Bąkowej Górze są mogiły powstańców z 1863 r. W czasie drugiej wojny światowej mieszkańcy gminy także walczyli z bronią w ręku – m. in. działał tu oddział Armii Krajowej „Burza” pod dowództwem Stanisława Karlińskiego – mieszkańca Ręczna. Do dziś zachował się „Ogródek Partyzancki” – pozostałość umocnień nadpiliczych. W lesie koło Bąkowej Góry w 1946 r. zostało zamordowanych 12 żołnierzy KWP „Warszyc” przez SB i NKWD. Wydarzenia te upamiętniają:

- pomnik – obelisk „W czwartą rocznicę Cudu nad Wisłą” (1924 r.), położony we wsi Ręczno,
- pomnik „Bohaterom Powstania Styczniowego” (1980 r.), na zbiorczej mogile powstańców z 1863 r. na cmentarzu parafialnym w Ręcznie,
- obelisk - tablica pamiątkowa (1991 r.) położona w Bąkowej Górze – miejsce straceń żołnierzy Konspiracyjnego Wojska Polskiego. Wydarzenie to upamiętnia także pomnik na miejscowym cmentarzu,

- pomnik (1994 r.) na grobie powstańców styczniowych z 1863 r. znajdujący się na cmentarzu parafialnym w Bąkowej Górze,
- obelisk „W hołdzie żołnierzom 22 PP Ruchu Samoobrony AK oraz KWP poległym 8 lipca 1945 r. pod Majkowicami” (1997 r.), położony na cmentarzu parafialnym w Ręcznie.

Przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne (piesze i rowerowe) łączące wartościowe kulturowo i historycznie miejsca:

- część partyzanckiego szlaku na trasie Stobnica – Ręčno – Majkowice – Bąkowa Góra,
- część historycznego szlaku po Ziemi Piotrkowskiej na trasie Ręčno - Majkowice – Bąkowa Góra

Diagnoza

Do najcenniejszych obiektów na terenie gminy należy **zespół Bąkowej Góry**, w którym chroniony jest cały układ przestrzenny miejscowości wraz z wymienionymi wyżej obiektami kultury materialnej. Zespół ten stanowi formację o unikalnych walorach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych. **Wzgórze Bąkowa Góra** objęte jest strefą ochrony konserwatorskiej, a jego szczyt strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmującej zespół sakralny i rezerwat przyrody „Jawora”. **Ruiny zamku** położonego na wzgórzu są w stanie szczątkowym, do dziś zachowały się fragmenty baszty i dwóch izb skrajnych. Obiekt jako trwała ruina jest w dobrym stanie, podczas prac archeologicznych odgruzowano ruiny i dokonano rekonstrukcji partii murów (nadbudowa) oraz sklepień. Oczyszczone z zarastającej zieleni ruiny, podświetlone przez obecnego użytkownika są dobrze wyeksponowane i podnoszą atrakcyjność wzgórze. **Dworek Małachowskich** położony obok ruin przy drodze stanowiącej wjazd do parku jest w dobrym stanie, wyremontowany i przystosowany do potrzeb hotelu (głównie jako miejsce konferencyjne). Dwór został wybudowany na planie wydłużonego prostokąta. Mury dworku mają 80 cm grubości, dach jest łamany, polski, kryty gontem. Od frontu znajduje się wysunięta sionka zwieńczona barokowym szczytem, wspartym na parach półkolumnienek. Od strony wschodniej został dobudowany taras. **Zabudowania podworskie** są w dobrym stanie, zostały one adaptowane do potrzeb obecnego użytkownika np. dawny spichlerz przebudowano na hotel. W odległości ok. 60 m od dworu znajduje się **zabytkowy kościół p.w. Świętej Trójcy**. Kościół jest w średnim stanie, stwierdzono zawilgocenie murów i ich zagrzybienie w dolnych partiach. Wewnątrz znajdują się wartościowe elementy kultury materialnej, m. in. epitafium z 1690 r. i kropielnica z 1540 r. Dzwonnica zbudowana z kamienia wapiennego na planie kwadratu jest w stanie średnim, pojawiają się pęknięcia i rysy na ścianach nośnych, prawdopodobnie z powodu płytkich fundamentów (30 cm).

Wzgórze zamkowe, na którym znajdują się wymienione obiekty, porośnięte jest lasem mieszanym w wieku od 100 do 220 lat. Rabunkowa eksploatacja skał wapiennych tworzących wzgórze doprowadziła do znacznej dewastacji tego obszaru. Doły po wykopach mają kilkumetrową głębokość a ich średnice dochodzą do 20 – 25 m. Porastający wzgórze drzewostan prawdopodobnie częściowo był nasadzony przez właścicieli dworku – Małachowskich. Świadczą o tym regularne nasadzenia grabów pospolitych i lip drobnolistnych. Zadrzewienie na szczycie góry nigdy zapewne nie miało kompozycji parkowej. Było to nasadzenie dębów i grabów naśladujące las, może zwierzyniec, na zapleczu dworu. Prawdopodobnie na stoku wzniesienia, na wschód od dworu istniał także ogród ozdobny.

Obecnie część **parku w Bąkowej Górze** obejmująca regularne zadrzewienia jest w dobrym stanie. Stan zdrowotny drzew jest dobry, w parku występuje 20 gatunków drzew ozdobnych liściastych i iglastych i tylko 3 gatunki krzewów rosnących w podszyciu. W pobliżu dworku, wzdłuż drogi rosną cztery kasztanowce białe, na tyłach wzdłuż obecnej granicy parku rosną stare jesiony wyniosłe oraz szpaler z młodych drzew robinii akacjowej, jesionów wyniosłych oraz lilaku pospolitego. Pomiedzy dworkiem a ruinami rosną kępy klonów-jaworów oraz dwa stare jesiony wyniosłe. Gorzej prezentuje się leśna część parku, położona od strony północnej i zachodniej ruin, którą pokrywa drzewostan leśny składający się z dębów szypułkowych, lip drobnolistnych, grabów pospolitych, robinii akacjowych i sosny pospolitej. Podłoże wapienne sprzyja rozwojowi drzew, lecz eksploatacja złóż skał wapiennych niszczyła system korzeniowy starego drzewostanu. Osie kompozycji są niezauważalne, granice parku wyznaczają drogi. Prawdopodobnie w przeszłości z dworku prowadziły osie widokowe w kierunku ruin i góry zamkowej, na XV wieczny zabytkowy kościół, na budynki gospodarcze.

Pozostałe zabytkowe i wpisane do ewidencji zabudowania na terenie wsi Bąkowa Góra są w złym stanie technicznym. **Zabytkowa kuźnia** służąca jako budynek gospodarczy jest w stanie ruiny. Wyjątek stanowi **dobrze zachowana gorzelnia**, która po remoncie i adaptacji wznowiła działalność.

Pozostałości **dworu obronnego położonego we wsi Majkowice**, z drugiego ćwierćwiecza XVI w. są zabytkiem o dużej wartości naukowej i historycznej. Jest to przykład późnośredniowiecznej murowanej architektury obronnej na terenie Polski Środkowej. Obiekt przetrwał do dziś w stanie ruiny z zachowanymi częściowo murami zewnętrznymi (głównie w narożnikach budowli) i fragmentami baszty. Ruiny sięgają drugiej kondygnacji, zbudowane są z łamanego kamienia i cegły. Relikty kamiennych murów znajdują się także w części podziemnej – są to dwie piwnice sklepione kolebkowo, obecnie częściowo zasypane. Ochroną konserwatorską objęty jest obszar o powierzchni 1,87 ha. Część obszaru użytkowana jest jako pole orne, część jako łąki i pastwiska.

Relikty drewnianego gródka rycerskiego, zamku „Surdęga” z okresu późnego średniowiecza (połowa XIII w. – połowa XIV w.) położone w **Majkowicach nad rzeką Pilicą** zostały także wpisane do rejestru zabytków. Granice ochrony konserwatorskiej obejmują obszar o powierzchni 4,82 ha., do dziś zachował się kopiec ziemny otoczony pozostałościami fosy i wału na łąkach nad rzeką Pilicą. Gródek posiada dużą wartość naukową i historyczną. Jest dobrze zachowaną pozostałością siedziby rycerskiej z późnego średniowiecza.

Park położony w **Majkowicach** jest zaniedbany, użytkownikiem jest właściciel prywatny. Leży w południowej części wsi Majkowice po obu stronach drogi prowadzącej do Będzyna. Park przetrwał do czasów obecnych w stanie bardzo przekształconym, trudno wyznaczyć jego pierwotne granice. Obszar parku został podzielony drogą asfaltową oraz drewnianym ogrodzeniem gospodarstwa. Dawny układ założenia został niemal całkowicie zatarty. Najcenniejszą jego część stanowi grupa 11 dębów szypułkowych po zachodniej stronie drogi i 8 po wschodniej. Park ten z uwagi na stary i okazały drzewostan spełnia bardzo ważną rolę w krajobrazie wsi Majkowice.

Dobrze zachowany jest **zespół kościelny w Ręcznie**. Spośród młynów do dziś zachowały się 3 w Stobnicy, po jednym w Ręcznie i Bąkowej Górze. Czynne młyny: w Bąkowej Górze (elektryczny), Stobnicy (sprawny częściowo), Stobnicy Olszyny (elektryczny) są w średnim stanie technicznym, pozostają we władaniu osób prywatnych. Trzeci młyn w Stobnicy oraz młyn w Ręcznie są w złym stanie technicznym, wymagają remontów i konserwacji. W dobrym stanie jest także **tartak w Ręcznie**, który obecnie

funkcjonuje. Pozostałe zabytki architektury i techniki oraz obiekty wpisane do ewidencji WKZ są zaniedbane przez właścicieli i użytkowników. Prac konserwatorskich wymagają kapliczki przydrożne z XVIII w. w Bąkowej Górze i z XIX w. w Ręcznie.

Cmentarz parafialny w Bąkowej Górze założony około 1850 r. do dziś jest czynny. Z ogólnej powierzchni 1,8 ha ok. 0,4 ha jest wolne. Ogrodzony murem, położony w terenie pagórkowatym na zachodnim zboczu wzgórza zamkowego sąsiaduje z lasem i polami uprawnymi. Stan całości jak i poszczególnych kwater i nagrobków jest czytelny, a ogólnie stan zachowania dobry. **Cmentarz parafialny w Ręcznie** założony w poł. XIX w. również jest czynny. Liczy 3,9 ha powierzchni, z której ok. 1 ha jest wolne. Położony na skraju wsi, ogrodzony murem sąsiaduje z lasem i polami ornymi. Stan całości, kwater i nagrobków jest czytelny, stan cmentarza jak i porastającej go zieleni dobry.

Tożsamość kulturowa gminy Ręczno przejawia się w pielęgnowaniu tradycji, obrzędów i zwyczajów ludowych. Teren wykorzystywany był dla organizacji plenerów malarskich. Region nastawiony jest na rozwój turystyki i popularyzację swej bogatej przeszłości funkcjonującej nie tylko jako fakty historyczne, ale również w postaci legend i opowieści (Bąkowa Góra). Niepowtarzalny urok wynikający z nagromadzenia zróżnicowanych obiektów kultury materialnej i duchowej podnoszony przez cenne elementy środowiska przyrodniczego spowodował, iż południowa część gminy wraz z Bąkową Górą została zakwalifikowana w planie regionalnym zagospodarowania przestrzennego województwa piotrkowskiego (1987 r.) jako strefa chronionego krajobrazu kulturowego.